

Agnieszka Praga

"Krypta Wawelska i Papieski Tron", Wiesław Jan Wysocki, Stanisław Zieliński, Warszawa 2014 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczne 21, 325-329

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kolejne dwa rozdziały to krótkie przedstawienie okoliczności osiedlenia się Longobardów w Italii (rozdział III) oraz obszernie omówienie dziejów Italskiego królestwa Longobardów (rozdział IV). Kolejne rozdziały podejmują kolejno: kwestie struktury władzy i społeczno-ekonomiczne podstawy państwa (rozdział V), kwestie religijne Longobardów (rozdział VI), wreszcie szeroko rozumiane i obszernie omówione zagadnienia kultury (rozdział VIII).

Dwa ostatnie rozdziały uzupełniają całość przedstawienia. W pierwszym z nich jest omówiona postać Pawła Diakona, autora dzieła *Historia Longobardów*, podstawowego źródła dla poznania dziejów tego plemienia. Ostatni rozdział nosi tytuł *Epilog* i omawia sam upadek państwa Longobardów i ich włączenie do rozległego już wówczas państwa Karola Wielkiego w roku 774. Uwzględnia także dzieje Longobardów po upadku państwa italskiego, a więc ich przetrwanie w księstwach italskich oraz w kulturze i tradycjach innych krajów, w gronie których z oczywistych względów dominuje Italia, ale pojawia się także nasza rodzima polska nuta.

Praca poprzedzona jest wstępem, w którym autor nie tylko wprowadza do podjętego zagadnienia, lecz przedstawia także polski dorobek naukowy dotyczący Longobardów. Jest też ubogacona *Wskazówkami bibliograficznymi* zawierającymi wykaz najważniejszych i najnowszych publikacji źródeł i opracowań podzielonych na działy tematyczne. *Aneks* zawiera wybór tekstów źródłowych dotyczących Longobardów, pochodzących z dzieł Grzegorza z Tours i Grzegorza Wielkiego, wybór praw longobardzkich oraz ich poezji. Korzystanie z materiału ułatwiają zamieszczone na końcu omawianej pozycji mapy oraz indeks osób.

Zaprezentowana praca jest dość zwięzłą – bo liczącą nieco ponad 260 stron – monografią dziejów Longobardów i bardzo dobrym wprowadzeniem do szczegółowych badań w tym zakresie. Monografia opiera się na najnowszych ustaleniach naukowych, a jej naukowa aktualność a zarazem przystępna forma przekazu sprawiają, że staje się jak najbardziej godna polecenia. Pozycja doskonale wpisuje się zarówno we wzmożone zainteresowanie okresem schyłku antyku i początków średniowiecza, jakie obserwuje się w nauce, jak i – pośrednio – niemniej aktualne zjawisko i proces migracji, których bohaterami byli Longobardowie, a których my sami jesteśmy zarówno świadkami, a często też uczestnikami.

ks. Tomasz Skibiński

Wiesław Jan Wysocki, Stanisław Zieliński, *Krypta Wawelska i Papieski Tron*, Vipart Warszawa 2014, ss. 136.

Czuwam — to znaczy także: czuję się odpowiedzialny za to wielkie, wspólne dziedzictwo, któremu na imię Polska. To imię nas wszystkich określa. To imię nas wszystkich zobowiązuje. To imię nas wszystkich kosztuje. (...) Nie pragniemy takiej Polski, która by nas nic nie kosztowała. Natomiast czuwajmy przy wszystkim, co stanowi autentyczne dziedzictwo pokoleń, starając się wzbogacić to dziedzictwo¹⁷.

Prof. Wiesław Wysocki i Stanisław Zieliński w roku kanonizacji Jana Pawła II. oddali w ręce Czytelników album stanowiący pamiątkę 100-lecia utworzenia Legionów Polskich.

¹⁷ Jan Paweł II, Apel Jasnogórski, rozważanie wygłoszone do młodzieży, Częstochowa, 18 czerwca 1983 r.

Jest to pierwsza na rynku wydawniczym pozycja ukazująca, jak ogromną rolę w życiu i nauczaniu Karola Wojtyły pełniła postać marszałka Piłsudskiego i Legionów oraz jak wielką wagę przywiązywał do corocznych spotkań z członkami Związku Legionistów Polskich.

Album rozpoczyna słowo wstępne Metropolity Krakowskiego Stanisława kard. Dziwisza, który przypomina, że Karol Wojtyła jako „syn oficera Wojska Polskiego, wyrastającego w legendzie legionowej i zwycięskiego roku 1920”¹⁸ od wczesnych lat młodości był związany z nierozdzielnie z niepodległościowym nurtem. Doświadczenie II wojny światowej i okupacji hitlerowskiej przebiega w nauczaniu przyszłego Papieża, który dosadnie przypomina i zachęca Polaków do niegasnącej troski o dziedzictwo narodowe i wykorzystanie lekcji wolności, o którą walczyło wiele pokoleń Polaków: „To, że racją bytu państwa jest suwerenność społeczeństwa, narodu, ojczyzny, to my, Polacy, szczególnie głęboko odczuwamy. Tego nauczyliśmy się poprzez całe nasze dzieje, a w szczególności poprzez ciężkie doświadczenia ostatnich stuleci. Nigdy nie możemy zapomnieć tej straszliwej lekcji dziejowej, jaką była utrata niepodległości Polski od końca XVIII do początku bieżącego stulecia. To bolesne, w istocie swej negatywne doświadczenie stało się jakby nową kuźnią polskiego patriotyzmu. Słowo *ojczyzna* posiada dla nas takie znaczenie pojęciowe i uczuciowe zarazem, którego, zdaje się, nie znają inne narody Europy i świata, te zwłaszcza, które nie doświadczyły takich jak nasz naród dziejowych strat, krzywd i zagrożeń. I dlatego też dla całego naszego pokolenia tak straszliwym wstrząsem była ostatnia wojna światowa i przeżyta w Polsce okupacja. 35 lat temu wojna ta zakończyła się na wszystkich frontach. Rozpoczął się wraz z tym momentem nowy okres w dziejach naszej Ojczyzny. Nie możemy jednak zapomnieć wszystkiego, co się złożyło na doświadczenie wojny i okupacji. Nie możemy zapomnieć ofiary życia tylu Polaków i Polek. Nie możemy też zapomnieć bohaterstwa żołnierza polskiego, który walczył na wszystkich frontach świata *za wolność naszą i waszą*”¹⁹.

Autorzy albumu nie dokonali klasycznego podziału na odrębne rozdziały, jednak kompozycja jest w pełni spójna i Czytelnik zostanie płynnie przeprowadzony od tematyki związanej z historią Legionów Polskich i marszałka Piłsudskiego, przez spotkania Papieża z żołnierzami Związku Legionistów Polskich, aż po duchową spuściznę nauki Jana Pawła II. Pierwsza część wspomina kolejnych komendantów naczelnych Związku Legionistów Polskich. W albumie znajdziemy również wzruszające *Ojciec nasz Legionów Polskich* autorstwa O. Władysława Antosza OFM Ref., kapelana legionowego. „Do rządu (...) wielkich mężów, którzy wiekopomne zasługi położyli dla Ojczyzny, należy – legjon. Nie powstałaby Polska, gdyby ich nie miała. Oni ześrodkowywali w sobie najwyższe aspiracje narodowe; oni byli rdzeniem myśli i uczuć polskich; oni wcielali marzenia i pragnienia ogółu w czyn”²⁰. Zwieńczeniem pierwszej części związanej z dziejami koncentracji oddziałów strzeleckich w 1914 r. jest znany wszystkim wiersz Juliusza Słowackiego będący zapowiedzą objęcia papieskiego tronu przez Słowiańskiego Papieża.

Prof. Wysocki w drugiej części albumu prezentuje starannie wybrane fragmenty przemówień Jana Pawła II skierowane do rodaków podczas kilku pielgrzymek do Polski oraz słowa wypowiedziane w trakcie spotkań z członkami Związku Legionistów Polskich. Teksty w doskonały sposób pozwalają nie tylko poznać i przypomnieć sobie naukę Jana Pawła Wielkiego,

¹⁸ *Słowo wstępne Metropolity Krakowskiego Stanisława Kardynała Dziwisza do albumu Krypta Wawelska i Papiński Tron*, w: W. Wysocki, S. Zieliński, *Krypta Wawelska i Papiński Tron*, Warszawa 2014.

¹⁹ Jan Paweł II, przemówienie wygłoszone w Belwederze do władz państwowych, Warszawa, 2 czerwca 1979 r.

²⁰ J. Maciejowski, *Dwaj marszałkowie*, Warszawa 1928, s. 9-10.

ale również ukazują w pełni jego własny stosunek do Ojczyzny i jej dziedzictwa oraz ducha narodu niepodległego, który ukształtował tożsamość młodego Karola Wojtyły. Czytelnik będzie miał okazję poznać krótki życiorys związany ze służbą wojskową zarówno Karola Wojtyły seniora, jak i jego syna, co pozwala na pełne zrozumienie, w jakim środowisku wzrastał Karol Wojtyła. Właśnie życie i przykład ojca związanego ze służbą wojskową, będącego osobą o głębokiej wierze, zasieje w młodym Karolu miłość do ojczyzny wolnej i świadomej potęgi, jaką jest kultura i wspólne narodowe dziedzictwo. „Te słowa mówi do was człowiek, który swoją duchową formację zawdzięcza od początku polskiej kulturze, polskiej literaturze, polskiej muzyce, plastyce, teatrowi – polskiej historii, polskim tradycjom chrześcijańskim, polskim szkołom, polskim uniwersytetom. (...) Pozostańcie wierni temu dziedzictwu! Uczynicie je podstawą swojego wychowania! Uczynicie je przedmiotem szlachetnej dumy! Przechowajcie to dziedzictwo! Pomnóżcie to dziedzictwo! Przekażcie je następnym pokoleniom!”²¹.

Wybuch II wojny światowej burzy spokój i z mozołem wypracowywane w ciągu ostatnich lat poczucie suwerenności i niezależności polskiego narodu. Karol Wojtyła jako członek Legii Akademickiej UJ angażuje się w konspirację antyniemiecką, ale postanawia skoncentrować się na walce bez broni w ręku. Jego orężem jest odtąd słowo i teatr. Jak czytamy w albumie: „(...) z rozwagą i świadomym wyborem widział walkę w sferze *sacrum*”²². Naród bez kultury, języka, tradycji i świadomości swoich korzeni nie może się ostać. Po wyborze na Stolicę Piotrową Jan Paweł II nie ustawał w przypominaniu tej prawdy rodakom. Przy okazji swoich pielgrzymek był zawsze obecny w niewralgicznych miejscach związanych z wydarzeniami lub osobami mocno zakorzenionymi w polskiej historii i pamięci. „Przecież to był człowiek, który był przepojony poezją, tą największą, najtrudniejszą; legendą królewskiego Krakowa, Wyspiańskim. On się w tym wszystkim zanurzył głęboko, także przez swoje zaangażowanie teatralne. Pływał w tej poezji, w tej duchowości romantyzmu. Dlatego on się tak zaparł, że to nie ojciec skierował go ku Piłsudskiemu, ale przygoda z literaturą romantyczną i klimat młodości”²³. Jeszcze jako metropolita krakowski rozpoczął piękną tradycję wspólnych spotkań *na oplatku* z byłymi żołnierzami I i II wojny światowej i wojny polsko-sowieckiej 1920 r. Nieobojętni mu byli także *żołnierze niezłomni*. W albumie znaleźć można niespotykane fotografie upamiętniające tamte spotkania²⁴ oraz zapoznać się ze słowem Karola Wojtyły skierowanym do byłych legionistów podczas świąt 1975 r. Po wyborze na Stolicę Piotrową nie przestawał wspierać swoich przyjaciół.

Autorzy albumu podejmują wątek kopca Piłsudskiego, który starano się uporządkować na początku lat 80. W liście kard. Karola Wojtyły do pułkownika Józefa Herzoga czytamy: „(...) pragnę wyrazić moją pełną solidarność z pańskimi poczynaniami, które mają na celu obronę godności narodu, a zwłaszcza honoru polskiego żołnierza, tego, któremu Polska zawdzięcza niepodległość. (...) Wołanie o szacunek dla pomników przeszłości, m.in. dla pomnika Józefa Piłsudskiego na Sowińcu jest w pełni uzasadnione”²⁵. Jan Paweł II i marszałek

²¹ Jan Paweł II, przemówienie do młodzieży zgromadzonej na Wzgórzu Lecha, Gniezno, 3 czerwca 1979 r.

²² W. Wysocki, S. Zieliński, *Krypta Wawelska i Papięski Tron*, Warszawa 2014, s. 44.

²³ kard. Stanisław Nagy; wywiad prof. Andrzeja Nowaka z kard. Stanisławem Nagy'm, opublikowany w czasopiśmie „Arcana” w 2011 r.; źródło: portal wPolityce.pl, dostęp z dn. 10.07.2014 r.:

<http://wpolityce.pl/polityka/113006-kard-nagy-jan-pawel-ii-widzial-ze-narodowi-podaje-sie-karme-ktora-prowadzi-do-zepsucia-czego-owocem-jest-sytuacja-obecna>

²⁴ Przede wszystkim spotkania oplatkowe w latach 1970-1978 ze Związkiem Legionistów Polskich.

²⁵ *Krypta Wawelska...*, s. 64.

Józef Piłsudski wybrali różne ścieżki życiowe, jednak można powiedzieć, że w działaniu zeszedli się w jedno: „Jako następcy jedni po drugich, związani są ze sobą ściśle tak samo, jak dziesiątek lat naszych dziejów z dziesiątkiem następnym, stulecie ze stuleciem”²⁶. Kard. Stanisław Nagy podczas rozmowy z prof. Andrzejem Nowakiem opublikowanej w czasopiśmie „Arcana” wspomina o pokoleniu wychowanym w duchu piłsudczykowski: „Jestem z pokolenia Jana Pawła II. (...) Nie wiedzieliśmy o sobie, ale w dzieciństwie, które przeżywaliśmy każdy gdzie indziej, byliśmy nasączeni tą samą ideologią Polski sanacyjnej, apoteozą Piłsudskiego. Będzie to miało pewien sens. Sam przeżywam do dziś tamte czasy, jako nawracanie się z bardzo pierwotnej śląskości na polskość. W tym była mi pomocna szkoła, nasycona uwielbieniem dla Marszałka. To było moje Credo: Polska i Piłsudski. I on żył w tym samym klimacie. Nie mówiłbym o tym, gdybym nie postawił mu kiedyś, gdy był już od wielu lat Papieżem, pytania: *Jak to się stało, że Ojciec Święty tak długo był wierny Piłsudskiemu i jego apoteozie? Na pewno miał na to wpływ tatuś, oficer polski. – O nie! –* odpowiedział. – *To była moja sprawa.* Ja go rozumiem. Przeżył normalną szkołę powszechną, która była tak skonstruowana, żeby uwielbiać Piłsudskiego. Przeżył także gimnazjum Wadowity, z tym samym klimatem. Wielki Piłsudski, który ocalił Polskę, który zasługiwał na największą miłość”²⁷. Jan Paweł II wraca myślą do marszałka Piłsudskiego i znaczenia jego postaci podczas przemówienia w Kielcach 3. czerwca 1991 r. Karol Wojtyła urodził się w roku bitwy warszawskiej. Narzędziem w ręku Opatrzności podczas „cudu nad Wisłą” był dla młodego Wojtyły właśnie marszałek Piłsudski. Nie sposób nie przyznać, że to wydarzenie związane rocznicowo z przyjściem na świat Karola mogło stać się fundamentem jego tożsamości silnie związanej z nurtem niepodległościowym i walką, którą toczył przez całe życie o przywrócenie godności i troski o ocalałe dziedzictwo zrujnowanej przez zabory Ojczyzny: „Jeśli Pan Bóg mi pozwoli być jeszcze kiedyś na Wawelu, to pójdę do grobów królewskich i pójdę też do grobu Marszałka. Wtedy przyszedłem na świat, kiedy szli na Warszawę bolszewicy, kiedy dokonał się „Cud nad Wisłą”, a jego narzędziem, narzędziem tego „Cudu nad Wisłą: w znaczeniu militarnym był niewątpliwie Marszałek Piłsudski i cała Polska armia. Raduję się, iż w suwerennej Polsce na nowo nabierają blasku i właściwego znaczenia patriotyczne idee, związane z obroną Ojczyzny, z Marszałkiem Józefem Piłsudskim”²⁸. W tym kontekście tytuł monografii „Krypta Wawelska i Papieski Tron” nabierają szczególnego znaczenia. Abp Sławoj Leszek Głódź, były biskup Polowy WP przypomina, że ta pamięć o Legionach była bardzo żywa u Ojca Świętego. Zawsze pytał czy jest wojsko w Zambrowie, bo tam odbywał służbę wojskową ojciec Papieża. Ten kontekst legionowy jest w życiu Ojca Świętego bardzo ważny²⁹.

Na kolejnych kartach „Krypty Wawelskiej...” Czytelnik znajdzie fragmenty innych przemówień skierowanych do byłych legionistów. Mimo ogromnej literatury dotyczącej życia Karola Wojtyły i pontyfikatu Jana Pawła II, „Krypta Wawelska i Papieski Tron” pozostaje wydaniem wyjątkowym. Składa się na to doskonały wybór przemówień, które nie są tak często

²⁶ *Dwaj marszałkowie...*, s.12.

²⁷ kard. Stanisław Nagy; wywiad prof. Andrzeja Nowaka z kard. Stanisławem Nagy'm, opublikowany w czasopiśmie „Arcana” w 2011 r.; źródło: portal wPolityce.pl, dostęp z dn. 10.07.2014 r.: <http://wpolityce.pl/polityka/113006-kard-nagy-jan-pawel-ii-widzial-ze-narodowi-podaje-sie-karme-ktora-prowadzi-do-zepsucia-czego-owocem-jest-sytuacja-obecna>

²⁸ Jan Paweł II, przemówienie w Kielcach 3 czerwca 1991 r.; w: Jarosław Lewandowski, *Jan Paweł II o Józefie Piłsudskim*, Bydgoszcz 2008 r.

²⁹ Por. abp S. L. Głódź, były biskup Polowy WP, w: *Krypta Wawelska...*, s. 105.

cytowane w innych opracowaniach, odpowiedni komentarz odautorski i ubogacenie całości niepublikowanymi fotografiami, m.in. ze spotkania kard. Karola Wojtyły w klasztorze dominikańskim z gen. Mieczysławem Borutą-Spiechowiczem, dr. Mieczysławem Korczyńskim czy płk. Władysławem Smolarskim. Zamieszczone zostały także karty pamiątkowe ze spotkań opłatkowych zapełnione autografami legionistów. Wszystkie fotografie i teksty zostały zamknięte w twardej oprawie, na kredowym papierze i formacie ułatwiającym zapoznanie się ze szczegółami każdej z grafik i ilustracji. Powiększona czcionka przypadnie do gustu nawet najbardziej wymagającemu Czytelnikowi, a kremowe tło zapobiegnie żółknięciu kartek po upływie lat. Dzięki temu album stanowi doskonałą pamiątkę, która przetrwa próbę czasu.

Fotografie i dokumenty wykorzystane w publikacji pochodzą ze zbiorów Związku Legionistów Polskich, Muzeum Czynu Niepodległościowego, Archiwum Czynu Niepodległościowego – autorskie Stanisława Zielińskiego, który pracował nad układem graficznym i wyborem fotografii do „Krypty Wawelskiej i Papieskiego Tronu”. Czytelnik będzie miał okazję zobaczyć m.in. dewocjonalia związane z legionistami i walką o niepodległość, m.in. pocztówka *Niech żyje Polska* z 1914 r., książeczkę do nabożeństwa wydaną na polecenie Komendy Legionów Polskich z 1915 r., medal ku czci poległych legionistów z 1916 r. czy medalik z orłem legionowym ze zbiorów br. Salezego Zaborowskiego ZP. W kolejnej części monografii m.in. zaprezentowane zostały wcześniej wspomniane fotografie związane ze spotkaniami Karola Wojtyły ze Związkiem Legionistów Polskich i późniejsza korespondencja po wyborze kard. Wojtyły na papieża. Patronami wspierającymi wydanie albumu są: Instytut Papieża Jana Pawła II, Centralna biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Związek Legionistów Polskich. Patroni medialni: Katolicka Agencja Informacyjna, Tygodnik Katolicki „Niedziela”, Tygodnik „Idziemy”, Miesięcznik „W Sieci Historii”, Telewizja „Republika”.

Podsumowując, warto zacytować fragment przemówienia Ojca Świętego wygłoszonego w czasie spotkania z Wojskiem Polskim 2. czerwca 1991 r. w Koszalinie. Jego słowa powinien znać każdy, kto choć raz zadał sobie pytanie, po co nam w życiu historia: „Trudno nie myśleć o przeszłości. Historia świadczy o tym, że Polacy byli zawsze narodem rycerskim. Nie szukali wojny, nie prowadzili na ogół wojen zaborczych, ale umieli bohaterstwo walczyć w obronie zagrożonej wolności i niepodległości. Zwycięstwa oręża polskiego znaczą poszczególne etapy naszych dziejów, od epoki piastowskiej, poprzez Grunwald, aż po Wiedeń w 1683 r. Tradycja rycerska, żołnierska, została przekazana powstańcom w okresie rozbiorów. Tradycja ta odżyła z nową siłą u progu naszego stulecia. Niepodległość Rzeczypospolitej została wywalczona z bronią w ręku, a zamknięciem tej żołnierskiej epopei stała się zwycięska bitwa pod Warszawą 15 sierpnia 1920 r., która miała znaczenie przełomowe nie tylko dla Polski, ale także dla Europy. (...) Niech to pierwsze spotkanie z wojskiem: papieża-Polaka z Wojskiem Polskim, pozostanie znakiem „nowego porządku” w życiu społeczeństwa i narodu, którego jestem synem. A jako Polak wiem, co na przestrzeni całych dziejów, a także na przestrzeni mojego własnego życia zawdzięczam tym, którzy — w sposób często heroiczny — „uważali siebie za sługi bezpieczeństwa i wolności ojczyzny”³⁰.

Agnieszka Praga

³⁰ Jan Paweł II, przemówienie wygłoszone w czasie spotkania z Wojskiem Polskim, Koszalin, 2 czerwca 1991 r.